

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Навчально-науковий видавничо-поліграфічний інститут
Кафедра графіки

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри графіки

Оляніна С.В.

“ ___ ” _____ 2022 р.

Дипломна робота

на здобуття ступеня бакалавра

зі спеціальності (спеціалізації) 023 *«Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»*

на тему: ***Художньо-технічне оформлення та поліграфічне виконання
книги Діани Вінн Джонс “Мандрівний замок Хаула”***

Виконала: студентка 4 курсу, групи СГ-81
Александрова Марина Олександрівна

Керівник: доцент кафедри графіки, кандидат мистецтвознавства,
доцент, *Коренюк Ю.О.*

Рецензент: зав. кафедри техніки та реставрації
творів мистецтва НАОМА, кандидат мистецтвознавства,
доцент, *Тимченко Т.Р.*

Засвідчую, що у цій дипломній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань.

Студент

(підпис)

Київ – 2022 року

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Інститут/факультет: *Навчально-науковий видавничо-поліграфічний інститут*

Кафедра *графіки*

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність (спеціалізація) 023 *«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри графіки

Оляніна С.В.

«__» _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студенту

Александрівій Марині Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи *Художньо-технічне оформлення та поліграфічне виконання книги Діани Вінн Джонс “Мандрівний замок Хаула”*

керівник роботи: *Коренюк Ю.О.*, доцент кафедри графіки, кандидат мистецтвознавства, доцент

затверджені наказом по університету від «__» _____ 2022 р. № _____

2. Строк подання студентом роботи __ червня 2022

Вихідні дані до роботи: *фентезійний роман Діани Вінн Джонс “Мандрівний замок Хаула” в оригіналі, книга для дітей старшого шкільного віку, формат 70x100/16, обсяг 68 стор., палітурка тип №7.*

4. Зміст (дипломної роботи) пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розробити) розробка художньо-технічного оформлення та

поліграфічного виконання *фентезійного роману Діани Вінн Джонс “Мандрівний замок Хаула”*.

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (із зазначенням плакатів, презентацій тощо) : обкладинка, форзац та нахзац, авантитул, титул, текстовий блок, 34 розвороти оригінал-макету видання і три розвороти з обкладинкою та форзацами, презентація у програмі PowerPoint.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
ПРОЕКТУВАННЯ ТА ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ ФЕНТЕЗІЙНОГО РОМАНУ "МАНДРІВНИЙ ЗАМОК ХАУЛА" ДІАНИ ВІНН ДЖОНС	8
1. Загальна характеристика початкових даних для видання (тема, характер видання, читацька група), відомості з анотації	8
2. Видавнича настанова, загальний характер оформлення (пасивний, активний, подарунковий, стандартний, оригінальний)	10
3. Формат книги, його виправданість в залежності від типу, обсягу і призначення видання	10
4. Оправа (або обкладинка) книги, її тип, шрифтове, графічне, композиційне оформлення, відбиття змісту книги, зв'язок з типом видання і накладом, зв'язок з характером і елементами внутрішнього оформлення, вид палітурних матеріалів, способів тиснення і друку.....	11
5. Форзац, його тематичне, композиційне, кольорове рішення, вид паперу, зв'язок з оправою, авантитолом, суперобкладинкою	13
6. Титульний аркуш (розворот), авантитул. Їх шрифтове і композиційне рішення, зв'язок шрифтів і зображення на титулі, а також зв'язок зі шрифтовим і композиційним рішенням всієї книги	15
7. Формат полоси набору, розміри полів і їх доцільність	16
8. Оформлення і розташування колонцифр, наявність оформлення і доцільність застосування колонтитулів, їх шрифтове рішення.....	16
9. Система рубрикацій (включаючи шмуцтитули), її функціональна ефективність, зручність для сприйняття, естетичні якості, зв'язок з цілісним оформленням книги	17
10. Підписи до рисунків, доцільність і композиційна виправданість їх розташування і шрифтове рішення	18
11. Виділення в тексті, їх диференційованість і прийоми оформлення... 18	18
12. Доцільність, функціональна і естетична виправданість обрання шрифтів до всіх видів тексту	19
13. Оформлення початкових (спускових) сторінок (полос), їх значення у внутрішньому оформленні книги.....	19

14. Обґрунтованість ілюстрування. Характер і призначення ілюстрацій їх відповідність функціональним завданням, змістовність, художньо-образна виразність, доступність і зв'язок з текстом, композиційна злагодженість, якість художнього виконання, прийоми верстки і ритм розташування у виданні	20
15. Зміст (оглав), його функціональні, шрифтові і композиційні якості, читабельність, зв'язок із загальною композицією видання	27
16. Вихідні дані, виправданість їх шрифтового і композиційного рішення в системі цілісного оформлення книги.....	27
17. Міра творчої оригінальності конструктивної системи книги	29
18. Якості поліграфічного виконання всіх елементів видання	29
19. Загальне судження про екологічну доцільність і роль оформлення в реалізації тиражу.....	29
20. Загальна оцінка художньо-конструктивних якостей видання	30
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

Фентезі як жанр є порівняно новим явищем: твори, які зараз можна впевнено назвати фентезійними, почали з'являтися у 19 столітті. Багато елементів жанру можна знайти і в найдавніших історіях, таких як «Епос про Гільгамеша», наприклад. Фольклор, міфи, легенди та казки сильно вплинули на розвиток як фантастики в цілому, так і жанру фентезі, основними характеристиками якого є магичні, фантастичні елементи, які певною мірою диктують правила та закони створеного автором світу. Примхливість жанру, свобода експериментувати та фантазувати, яку він дає митцям, приваблює багатьох ілюстраторів: професійних, які оформлюють найбільш популярні видання, роботи яких прикрашають полиці цінителів фентезі, та любителів, які ілюструють улюблені сцени та персонажів, діляться своїми роботами з іншими фанатами завдяки Інтернету. Американський художник Френк Фразетта, наприклад, відомий саме завдяки своїм роботам у жанрах фантастики та фентезі, залишається одним з найвідоміших ілюстраторів та художників коміксів, і є джерелом натхнення для художників, сценаристів, продюсерів, розробників ігор та музикантів у всьому світі. Український художник Олександр Продан ілюструє різноманітні сучасні книги, серед яких є і фентезійні твори: у 2014 р. він отримав нагороду на Євроконі у Дубліні як найкращий ілюстратор фентезійних книжок завдяки своїм роботам до книг Володимира Арєнєва «Бісова душа, або Заклятий скарб» та «Душниця».

Нереалістичні, надзвичайні історії, що так сильно відрізняються від повсякденного життя, завжди захоплювали людину; але, як і все у світі, навіть твори, які не обмежені реальністю і характеризуються різноманіттям тем та сюжетів, з часом обростають певними канонами, повторюються якщо не цілком, то хоча б частково, на різних континентах різними мовами. І хоча це не робить їх одразу ж не вартими уваги, така ситуація вимагає появи автора, який створив би цікаву фентезійну книгу,

яка не просто ігнорує ці «пастки» жанру, а активно використовує їх, робить неочікуване із знайомого, для якомога повнішого розкриття свого задуму. Одним з таких творів і є «Мандрівний замок Хаула» Діани Вінн Джонс, вперше виданий у 1986 році у Сполученому Королівстві.

Мета дипломної роботи: розробити художньо-технічне оформлення фентезійного роману Діани Вінн Джонс «Мандрівний замок Хаула», створити оригінал-макет видання з урахуванням особливостей книги.

Завдання дипломної роботи: створення ілюстративного матеріалу, який доповнює текст роману; розробка оригінал-макету видання.

ПРОЕКТУВАННЯ ТА ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ ФЕНТЕЗІЙНОГО РОМАНУ "МАНДРІВНИЙ ЗАМОК ХАУЛА"

ДІАНИ ВІНН ДЖОНС

(Концепція видання)

1. Загальна характеристика початкових даних для видання (тема, характер видання, читацька група), відомості з анотації

Обрана книга - літературно-художнє видання у жанрі фентезі, який часто вважають піджанром фантастики. Фантастика — це жанр художніх творів, які створюють новий, незвичайний, неочікуваний світ завдяки додаванню вигаданих, нереалістичних елементів. Фантастика об'єднує у собі багато напрямків, від наукової фантастики, яка цікавиться можливими відкриттями у різних сферах науки, до постапокаліптичної фантастики, в якій досліджується існування людини після жахливої події, яка зруйнувала звичайне життя: Третя світова війна з використанням ядерної зброї, жахлива пандемія чи природна катастрофа, контакти з інопланетним життям та інше. Фентезійні твори часто називають просто фантастичними, коли про них говорять в Україні, але насправді вони належать до своєї окремої групи, бо, на відміну від інших напрямів жанру, фентезі сильно пов'язано з міфами, легендами та казками, магічні світи сповнені не тільки принципово новими расами та істотами, але і створіннями, відомими нам ще з давнини. Фентезійні світи можуть бути надзвичайно різноманітними: інколи це наша, знайома реальність, в яку додали кілька магічних елементів, а інколи автор витрачає десятиліття створюючи абсолютно новий світ, зі своєю географією, історією, народами та традиціями, з новими мовами та релігіями, світ настільки насичений магічним та неможливим, що воно просочується у кожен сферу життя.

"Мандрівний замок Хаула" належить до тих фентезійних творів, які активно вплітають казки у свій сюжет, адже сама ідея роману - перевернути ці казкові канони з ніг на голову. Головна героїня твору -

Софі, старша з трьох дочок, яка виховувалася своєю мачухою, і вона абсолютно впевнена, що нічого з неї, старшої, не вийде. Персонажу наче відомі сюжетні ходи, які зазвичай використовує автор у таких історіях. Проте Діана Вінн Джонс свідомо уникає стандартного підходу: вона перетворює свою головну героїню на стареньку бабусю на початку твору (хоча саме молоді дівчата зазвичай у центрі уваги в таких історіях) і це дає героїні можливість розкритися, дає їй свободу; її молодші сестри вперто відмовляються від тих ролей, які їм хоче нав'язати сюжет, і самі обирають свою долю; хлопець, в якого героїня закохується (і не з першого погляду, як це часто буває у казках), спочатку виглядає антагоністом книги, але швидко виявляється звичайною, доброю, але далеко не ідеальною людиною: в якій ще казці замість "принца на білому коні" ми маємо трохи боягузливого, ледачого та пихатого, але вмілого чарівника, головна навичка якого - майстерно викручуватися із неприємних розмов та ситуацій? Навіть сам світ роману неочікуваний: на початку він виглядає повністю уявним - країна має вигадану назву, поряд з капелюшниками та пекарями працюють чарівники та відьми, падаючі зірки укладають угоди з хлопцями, яким вдалося їх спіймати, а в гавані живуть русалки. Але в один прекрасний момент Хаул, той самий талановитий чарівник, знайомить головних героїв з родиною своєї сестри - яка живе в Уельсі, діти якої грають в комп'ютерні ігри та навчаються у звичайнісінькій школі. "Мандрівний замок Хаула" - книга, якій вдається бути яскравим прикладом жанру фентезі, і водночас постійно дивувати читачів своєю непередбачуваністю та грою з відомими сюжетними прийомами.

Читацьку групу для роману не так легко визначити, ним насолоджуються як діти і підлітки, так і дорослі молоді люди. Казковість історії робить її привабливою для молодших читачів, однак досить запутаний сюжет та деяка нестандартність твору будуть цікавішими і зрозумілішими для підлітків та більш дорослих читачів. Вони ж зможуть

сповна оцінити оригінальний підхід до традиційних казкових елементів. Було вирішено зупинитися на четвертій групі - старший шкільний вік - як це визначається в англійських джерелах про книгу, а також врахувати читачів, старших за 18 років, при оформленні видання.

2. Видавнича настанова, загальний характер оформлення (пасивний, активний, подарунковий, стандартний, оригінальний)

Як вже було зазначено, книга є літературно-художнім виданням, спрямованим на читачів старшого шкільного віку та молодих людей, старших за 18 років. Її художнє оформлення повинно розкривати ідею твору та візуально доповнювати досвід читання. Видання має привертати увагу та пробуджувати інтерес у людині, яка ніколи раніше не чула його назви чи автора; для читача, який із твором знайомий, воно має надати можливість по-новому побачити відому історію. Водночас видання має залишитися зручним у використанні, не занадто дорогим у виготовленні та якомога більш довговічним. Тому оформлення досить стандартне, перевірене часом та ефективно.

3. Формат книги, його виправданість в залежності від типу, обсягу і призначення видання

Формат видання: 70x100/16, розміри сторінки після обрізу: 170x240 мм. Це видовжений формат, з вертикальним розташуванням сторінок. Він не так часто використовується для літературно-художніх видань, але залишається зручним для читачів. Таке видання не візьмеш з собою у сумочці, але його формат гарно підходить для ілюстрацій: художник має достатньо місця для реалізації своїх ідей, деталі його роботи не загубляться під час друку. Цей формат також дозволяє трохи скоротити

товщину книги, при цьому залишивши текст читабельним, а поля - не замалими, пропорційними.

У макеті 68 сторінок, призначених для демонстрації конструкції видання, як з технічної, так і з художньої сторони. Кілька сторінок поспіль, заповнених виключно текстом, залишені у макеті з метою показати, що видання помірно ілюстроване, не більше двох ілюстрацій на главу. Розроблені також обкладинка та форзаци видання, але окремими файлами, для подальшого правильного збору готової книги.

4. Оправа (або обкладинка) книги, її тип, шрифтове, графічне, композиційне оформлення, відбиття змісту книги, зв'язок з типом видання і накладом, зв'язок з характером і елементами внутрішнього оформлення, вид палітурних матеріалів, способів тиснення і друку

Обрана оправа - палітурка типу 7: складена суцільнопокрита з прямим корінцем та кантами. Така палітурка, хоча і дорожча та складніша у виготовленні за м'які обкладинки, часто застосовується для оформлення літературно-художніх видань, адже характеризується зручністю у використанні та досить ефективно захищає книгу від умов навколишнього середовища. Палітурки цього типу міцні та практичні, покриваються різноманітними матеріалами - від цупкого паперу до тканини - і часто обираються саме для забезпечення естетично привабливого вигляду видання та водночас його довговічності.

Шрифтове оформлення палітурки частково поєднується з її графічним оформленням: назва роману та автор набрані одним із стандартних шрифтів програми, в якій була виконана ілюстративна частина оправи, і який був видозмінений та доповнений графічними елементами. Як результат: назва твору перетворюється на символічне відображення однієї з головних локацій роману - мандрівного замку з

чотирма башточками та клубами диму. Грайливий вигляд шрифту гарно передає настрій книги, але залишається легкозрозумілим.

На корінці присутні як автор, так і назва твору, набрані шрифтом Constantia, прямим накресленням, кеглем 16 та 36 відповідно. Імена та прізвище письменниці розташовані горизонтально, адже є досить короткими і залишаються читабельними навіть при використанні порівняно невеликого кегля; назва розташована вертикально, займає більше місця і першою привертає увагу. Зробити саме назву пріоритетною логічно, бо вона набагато більш відома завдяки популярному повнометражному анімаційному фільму, створеному режисером Міязакі Хаяо та студією Ghibli у 2004 році.

На обороті палітурки знаходиться коротка інформація про автора та її фотографія, анотація до роману, мета якої - зацікавити читача, а також цитата про книгу письменниці Робін Гобб, відомої своїми фентезійними романами. Кегль шрифту 10, гарнітура Cambria, яка використовується і для основного тексту. Ілюстративний матеріал доповнює оборот палітурки образами з тексту книги: після прочитання твору читач зможе пов'язати їх зі сценами книги. Графічне оформлення палітурки виконано в тому ж стилі, що і ілюстрації, які доповнюють текст. Текст на палітурці, білий на темному тлі, залишається читабельним завдяки підібраній гарнітурі та стриманій колірній гамі.

Матеріали для палітурки: картонні боковини, відстав із цупкого паперу, палітурний матеріал для покриття та припресована зверху полімерна плівка, тканина для капталу. Такий набір матеріалів, хоча і досить стандартний, забезпечує достатню міцність та витривалість палітурки, а також можливість продрукувати ілюстративну частину без втрати якості зображення.

При роботі над обкладинкою були прораховані лінії для подальшого бігування (позначені переривчастими лініями) та краї, що будуть

загинатися та утворювати канти (позначені напівпрозорими жовтуватими смужками) [рис. 4.1].

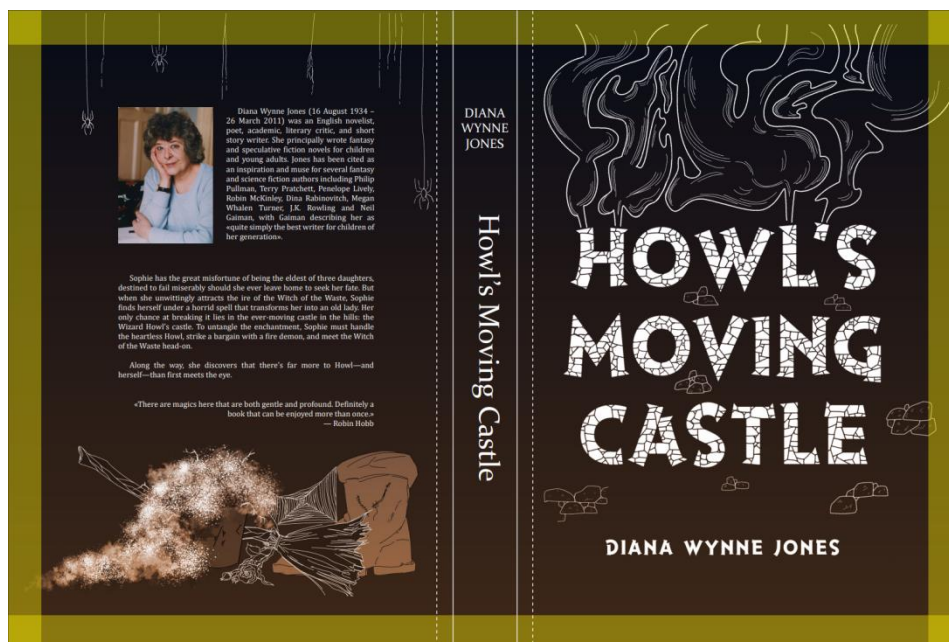

Рис. 4.1 Макет обкладинки видання

5. Форзац, його тематичне, композиційне, кольорове рішення, вид паперу, зв'язок з оправою, авантитолом, суперобкладинкою

Форзац є задрукованим, тематичним, продовжує використовувати ілюстративні деталі з палітурки для створення символічного образу стіни замку [рис. 5.1]. Використано той самий градієнт двох кольорів, що і на обкладинці та інших ілюстраціях, хоча він і варіюється за насиченістю та співвідношенням кольорів.

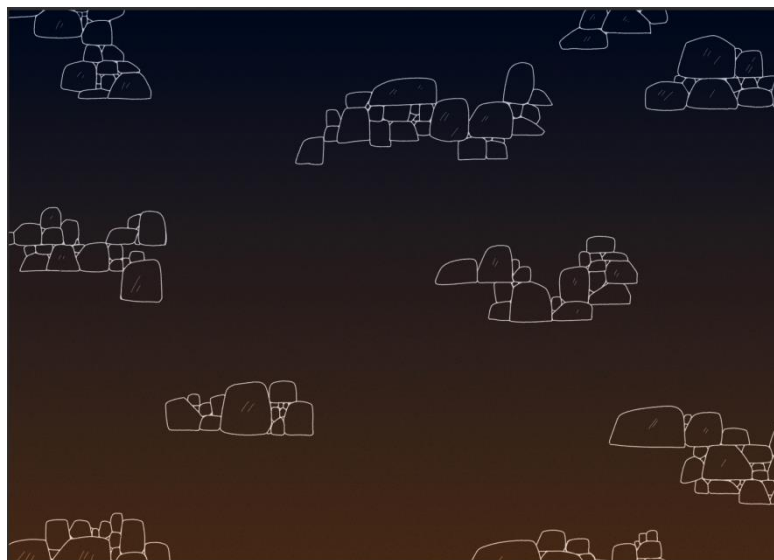

Рис. 5.1 Форзац та нахзац

Спеціальний форзацний папір забезпечує якість видання та зручність у використанні, адже саме форзац поєднує палітурку з книжковим блоком і повинен бути міцним на згин та розрив. Так як видання має більше 300 сторінок, доречно обрати щільний форзацний папір 120 г/м². Форзац приклеюється до авантитулу з невеликим відступом від його корінцевого поля. Оборот форзацу задрукований, продовжує мотив форзацу, але є помітно менш насиченим та не привертає до себе увагу [рис. 5.2].

Рис. 5.2 Оборот форзацу та авантитул

6. Титульний аркуш (розворот), авантитул. Їх шрифтове і композиційне рішення, зв'язок шрифтів і зображення на титулі, а також зв'язок зі шрифтовим і композиційним рішенням всієї книги

Авантитул вирішений просто, на ньому розташовуються назва твору та автор. Так як до авантитулу кріпиться форзац, він не так легко розкривається, частково "з'їдається" зі сторони корінцевого поля; тому композиційно назва та автор роману розташовані з виключкою вліво. Гарнітура, як і на корінці книги, Constantia, кегль 36 та 20 для назви та автора відповідно [рис. 5.2].

На титульному розвороті оформлена лише права сторінка: на ній розташовані назва і автор твору, назва видавництва, місто та рік видання. Гарнітура Constantia, кегль 36 (назва), 20 (автор), 15 (видавництво, місто та рік видання). Доданий декоративний елемент, який нагадує стилізовану квітку чи зірку, тематично пов'язаний з сюжетом. Композиційно всі елементи титулу мають виключку по центру, як і на обкладинці [рис. 6.1].

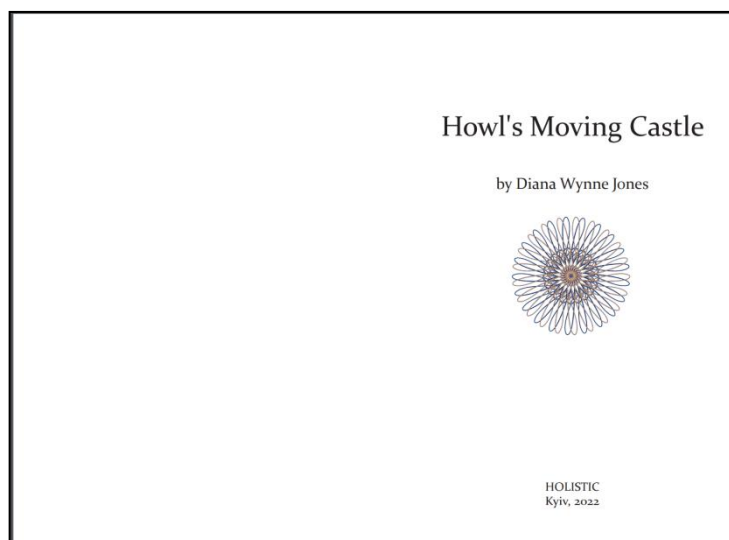

Рис. 6.1 Титульний розворот

7. Формат полоси набору, розміри полів і їх доцільність

Формат сторінки складання: 7 1/4 x 10 1/2 кв. Був вирахований за допомогою стандартів, визначених у наказі Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Державних санітарних норм і правил "Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей"". У вимогах до видань четвертої групи зазначається, що при використанні кегля 12 та більше, довжина рядка повинна бути щонайменше 3 3/4 кв і не більше 7 1/2 кв. З міркувань економії була обрана ширина сторінки складання саме 7 1/2 кв, яка після подальших розрахунків полів була трохи зменшена до 7 1/4 кв. Для визначення полів були розглянуті різні методи, такі як канони Віллара де Оннекура, Яна Чихольда, Ван де Граафа та Рауля Розаріво, однак отримані поля були завеликими для видання, неекономними. Ширина корінцевого поля 16 мм є достатньою для зручного сприйняття тексту; використовуючи співвідношення полів 2:3:4:6 (корінцеве, верхнє, зовнішнє, нижнє) були вираховані інші значення, які потім були відкориговані задля більш практичного та економного використання паперу. Кінцевий результат: корінцеве поле - 16 мм, верхнє - 20 мм, зовнішнє - 24 мм, нижнє - 32 мм.

8. Оформлення і розташування колонцифр, наявність оформлення і доцільність застосування колонтитулів, їх шрифтове рішення

Колонцифри розташовані прямо під половою набору (відступ 4,75 мм), зі сторони зовнішнього поля, з відступом 5 мм від початку або кінця рядка (залежно від того, права це чи ліва сторінка). Гарнітура Cambria, кегль 14. Вони доповнені декоративним елементом, виконаним у тому ж стилі, що і зірка на титульній сторінці; він розташовується у кутку, поряд з колонцифрою, внизу сторінки. Декоративний елемент використовує ті ж два кольори, що присутні на всіх ілюстраціях, але є не сильно насиченим, щоб не відволікати увагу від тексту [рис. 8.1]. Доречність використання

такого графічного елемента обумовлюється тим, що у книзі є багато сторінок виключно з текстом, тому, щоб ілюстрації не "вискакували" на читача (особливо враховуючи, що багато з них повносторінкові) потрібна певна деталь, яка б підготувала людину до них, "підвела". Колонцифри і декоративний елемент відсутні на сторінках з ілюстраціями. Колонтитул відсутній, він не є необхідним у цьому виданні, адже зазвичай використовується для полегшення процесу пошуку інформації. Це не повинно бути проблемою у даному випадку, видання містить один роман і має зміст.

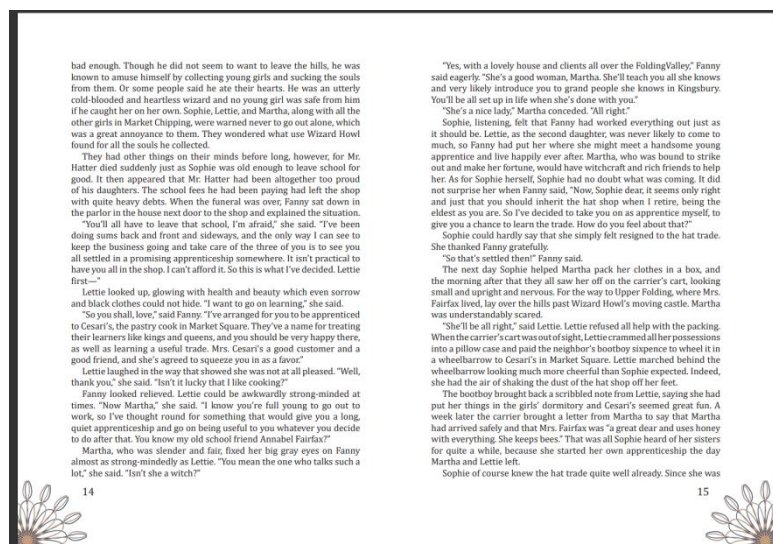

Рис. 8.1 Оформлення та розташування колонцифр

9. Система рубрикацій (включаючи шмуцтитули), її функціональна ефективність, зручність для сприйняття, естетичні якості, зв'язок з цілісним оформленням книги

Система рубрикацій складається з номерів та назв глав, шмуцтитули відсутні. Номери та назви глав набрані курсивом гарнітурою Cambria, кегль 16 та 15 відповідно [рис. 9.1]. Спусковою є тільки перша сторінка

12. Доцільність, функціональна і естетична виправданість обрання шрифтів до всіх видів тексту

У виданні використано три гарнітури шрифтів. Перший: на палітурці використаний один з вбудованих у програму для малювання (яка використовувалася для створення ілюстрацій, зокрема частково палітурки) шрифт. Він був видозмінений, перетворений у графічний елемент оформлення; має ледве помітну різницю між основним та сполучним штрихами, невеликі та короткі зарубки [рис. 4.1]. Літери виглядають трохи хиткими і створюють враження грайливості і певної химерності, що пасує жанру роману - фентезі.

Другий шрифт: Constantia. Використовується на палітурці, авантитулі та титулі. Має пряме накреслення, сильний контраст між основними та сполучними штрихами, тонкі засічки. Виглядає просто і елегантно, а головне є читабельним [рис. 6.1].

Третій шрифт: Cambria. Ним набраний основний текст роману, і він же використовується для вихідних даних, змісту, заголовків та присвяти [рис. 9.1]. Кегль шрифту варіюється: вихідні дані набрані 10 кеглем, зміст - 20 та 15 кеглем, основний текст - 12 кеглем, номер глави - 16 кеглем, назва глави - 15 кеглем, присвята - 20 та 15 кеглем і курсивом. Шрифт теж має помітний контраст між основними та сполучними штрихами літер, тонкі засічки, але залишається легкозрозумілим, виглядає охайно та не напружує очі.

13. Оформлення початкових (спускових) сторінок (полос), їх значення у внутрішньому оформленні книги

Як вже було пояснено вище, спусковою є лише перша сторінка роману, наступні глави виділяються в тексті відступами, починаються з нової сторінки. Це зроблено для плавного перетікання тексту та з міркувань ефективного використання паперу. Перша глава книги має

відступ на 1/3 сторінки складання, сигналізуючи початок твору [рис. 13.1]. В багатьох виданнях, особливо подарункових, зі спускової сторінки починається кожна глава чи розділ. Однак, так як дане видання не є подарунковим і повинно бути практичним, особливо враховуючи, що воно ілюстроване, було прийняте рішення мати лише одну спускову сторінку. Номери та назви глав не губляться в тексті завдяки збільшеному кеглю, відступам та курсивному накресленню.

Рис. 13.1 Оформлення спускової сторінки

14. Обґрунтованість ілюстрування. Характер і призначення ілюстрацій їх відповідність функціональним завданням, змістовність, художньо-образна виразність, доступність і зв'язок з текстом, композиційна злагодженість, якість художнього виконання, прийоми верстки і ритм розташування у виданні

Книги для підлітків старшого віку та молодих людей майже ніколи не ілюструються. Візуальний ряд не потрібен їм для сприйняття тексту, і хоча він, безумовно, доповнив би досвід читання, зробив би його більш пам'ятним, видавці зазвичай вирішують обмежитися проілюстрованою обкладинкою. Винятком є спеціальні ювілейні чи подарункові видання,

зазвичай невеликого тиражу. Книги жанру фентезі часто друкуються середнім чи великим накладом і заверстуються дуже практично, друкуються в м'яких обкладинках і з невеликими полями для економії паперу. Такі рішення видавців зрозумілі та практичні: кожного року з'являється велика кількість нових книг, і далеко не всі вони знаходять відгук у серцях читачів. Цікавою деталлю фентезійного жанру, однак, є той факт, що давньою традицією було оформляти обкладинку саме ілюстрацією, напряду пов'язаною з текстом, часто з головними персонажами та елементами сюжету прямо перед очима потенційних покупців. Фантастичні та фентезійні твори - "золота жила" для ілюстраторів: своїми неймовірними локаціями, незвичайними персонажами та драматичним, напруженим сюжетом вони майже вимагають візуальної інтерпретації свого тексту. Рішення відмовитися від ілюстрацій зазвичай обґрунтоване саме лімітованим бюджетом, а не відсутністю зацікавленості в них читачів фентезі.

Стиль виконання ілюстрацій змінювався на початку роботи, основним питанням було використання кольору. Перша робота була повноколірною, друга більш графічною, з використанням обмеженої палітри кольорів. Остаточний варіант стилю для ілюстрацій: монохромна робота, на яку в кінці накладається двоколірний градієнт [рис. 14.1]. При цьому градієнт має різну насиченість та різне співвідношення кольорів, залежно від задуму. Більшість ілюстрацій у книзі - сторінкові, вони можуть обмежуватися однією сторінкою або трохи вилізати на сусідню. Крім того, присутні також розворотні ілюстрації, з текстом та без тексту, і півсторінкові. Відкрита верстка.

Призначення ілюстрацій - візуальна інтерпретація тексту, яка робить процес читання яскравішим та більш пам'ятним. Ілюстрації затягують читача в історію, допомагають їм прив'язатися до персонажів, відчути атмосферу світу, зануритися у вигадані, фантастичні локації. Звичайно, є

читачі, яка надають перевагу власній уяві і не бажаються бачити інтерпретації інших у своїх виданнях. Однак більшість зацікавлена саме в тому, щоб побачити, як незнайома тобі людина побачила історію, що найбільше привернуло її увагу. Різні люди сприймають той самий текст по-різному, а обмін думками та поглядами збагачує читання, примушує глибше замислитися над книгою.

Рис. 14.1 Варіанти стилю ілюстрацій (1,2 - пробні, 3,4 - кінцевий варіант)

Призначення ілюстрацій - візуальна інтерпретація тексту, яка робить процес читання яскравішим та більш пам'ятним. Ілюстрації затягують читача в історію, допомагають їм прив'язатися до персонажів, відчувати атмосферу світу, зануритися у вигадані, фантастичні локації. Звичайно, є читачі, яка надають перевагу власній уяві і не бажаються бачити

інтерпретації інших у своїх виданнях. Однак більшість зацікавлена саме в тому, щоб побачити, як незнайома тобі людина побачила історію, що найбільше привернуло її увагу. Різні люди сприймають той самий текст по-різному, а обмін думками та поглядами збагачує читання, примушує глибше замислитися над книгою.

Під час роботи над ілюстраціями відповідні уривки твору завжди були під рукою, що дозволило включити в ілюстрації багато деталей, якими сповнена книга. Із твором виникла цікава ситуація: він має повнометражну анімаційну адаптацію, створену режисером Міязакі Хаяо та студією Ghibli. Вона надзвичайно популярна і на те є причина: це дуже якісний продукт, з прекрасно проробленим світом та персонажами, майстерно промальований і анімований та візуально захоплюючий. Багато людей в першу чергу ознайомлюються з фільмом, а коли дізнаються про існування книги, то стикаються з неочікуваним фактом: вона сильно відрізняється як сюжетом, так і рисами більшості персонажів. Навіть тон та основна тематика помітно інші. Тому ілюстратор має можливість працювати з текстом, включати у свою роботу різні характерні елементи з нього, і водночас не порушувати образи з фільму, вже відомі багатьом читачам, натомість показати улюблених героїв по-новому, у новій історії. Проілюстрованих видань вдалося знайти лише два: російське, видавництва "Азбука" [рис. 14.2], та англійське, видавництва "Folio Society" [рис. 14.3]. Перше має чорно-білі полосні та півполосні ілюстрації, друге - полосні та розворотні повноколірні акварельні ілюстрації. В англійському виданні ілюстрації ледве-ледве висувуються на поля своєї сторінки, що робить їх цікавішими, наче вони от-от вистрибнуть на читача, звільнившись від країв свого формату.

Рис. 14.2 Книга видавництва "Азбука", ілюстрації Олени Гозман

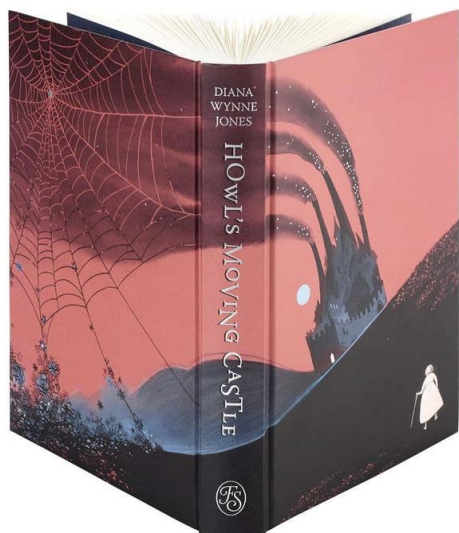

Рис. 14.3 Книга видавництва "Folio Society", автор ілюстрацій - Marie-Alice Harel

Ілюстрації безпосередньо пов'язані з текстом, знаходяться на одному розвороті або одразу після, з сюжетним моментом, який вони розкривають. Повносторінкові ілюстрації здебільшого розташовані на правих сторінках, півсторінкові - на лівих [рис. 14.4]. Більшість ілюстрацій розділені кількома сторінками виключно з текстом, але якщо два розвороти поспіль проілюстровані, ці роботи розташовуються одна за одною, для кращого "перетікання" ілюстративного матеріалу [рис. 14.5]. Так як верстка ілюстрацій відкрита, під час роботи над ними була взята до уваги необхідність незначного збільшення формату, з урахуванням майбутнього обрізання сторінок. З метою підтримати ритм розташування ілюстрацій у виданні були використані не сильно насичені декоративні елементи у нижніх кутках розвороту.

The lady began rejecting hats instantly. "Dimples," she said to the pink bonnet, and "youth" to the caterpillar-green one. To the one of twinkles and veils she said, "Mysterious allure. How very obvious. What else have you?"

Sophie got out the modish black-and-white, which was the only hat even remotely likely to interest this lady.

The lady looked at it with contempt. "This one doesn't do anything for anybody. You're wasting my time, Miss Hatter."

"Only because you came in and asked for hats," Sophie said. "This is only a small shop in a small town, Madam. Why did you—" Behind the lady the man gasped and seemed to be trying to signal warningly. "—bother to come in?" Sophie finished, wondering what was going on.

"I always bother when someone tries to set themselves up against the Witch of the Waste," said the lady. "I've heard of you, Miss Hatter, and I don't care for your competition or your attitude. I came to put a stop to you. There." She spread out her hand in a flinging motion toward Sophie's face.

"You mean you're the Witch of the Waste?" Sophie quavered. Her voice seemed to have gone strange with fear and astonishment.

"I am," said the lady. "And let that teach you to meddle with things that belong to me."

"I don't think I did. There must be some mistake," Sophie croaked. The man was now staring at her in utter horror, though she could not see why.

"No mistake, Miss Hatter," said the Witch. "Come, Gaston." She turned and swept to the shop door. While the man was humbly opening it for her, she turned back to Sophie. "By the way, you won't be able to tell anyone you're under a spell," she said. The shop door tolled like a funeral bell as she left.

Sophie put her hands to her face, wondering what the man had stared at. She felt soft, leathery wrinkles. She looked at her hands. They were wrinkled too, and skinny, with large veins in the back and knuckles like knobs. She pulled her gray skirt against her legs and looked down at skinny, decrepit ankles and feet which had made her shoes all knobby.

They were the legs of someone about ninety and they seemed to be real. Sophie got herself to the mirror, and found she had to hobble. The face in the mirror was quite calm, because it was what she expected to see. It was the face of a gaunt old woman, withered and brownish, surrounded

31

custom. Sophie insisted they all wore aprons. And after the first few days, when the people of Market Chipping simply stared through the window and did not come into the shop, the shop became very popular. Word had gone round that Jenkins had flowers like no flowers ever seen before. People Sophie had known all her life came and bought flowers by the bundle. None of them recognized her, and that made her feel very odd. They all thought she was Howl's old mother. But Sophie had had enough of being Howl's old mother. "I'm his aunt," she told Mrs. Cesari. She became known as Aunt Jenkins.

By the time Howl arrived in the shop, in a black apron to match his suit, he usually found it quite busy. He made it busier still. This was when Sophie began to be sure that the black suit was really the charmed gray-and-scarlet one. Any lady Howl served was sure to go away with at least twice the number of flowers she asked for. Most of the time Howl charmed them into buying ten times as much. Before long, Sophie noticed ladies peering in and deciding not to come into the shop when they saw Howl there. She did not blame them. If you just want a rose for a buttonhole, you do not want to be forced to buy three dozen orchids. She did not discourage Howl when Howl took to spending long hours in the workshop across the yard.

"I'm setting up defenses against the Witch, before you ask," he said. "By the time I've finished, there will be no way she can get into any part of this place."

There was sometimes a problem with leftover flowers. Sophie could not bear to see them wither overnight. She found she could keep them fairly fresh if she talked to them. After that, she talked to flowers a lot. She got Michael to make her a plant-nutrition spell, and she experimented in buckets in the sink, and in tubs in the alcove where she used to trim hats. She found she could keep some plants fresh for days. So of course she experimented some more. She got the soot out of the yard and planted things in it, muttering busily. She grew a navy-blue rose like that, which pleased her greatly. Its buds were coal black, and its flowers opened bluer and bluer until they became almost the same blue as Calceifer. Sophie was so delighted with it that she took roots from all the bags hanging on the beams and experimented with those. She told herself she had never been happier in her life.

This was not true. Something was wrong, and Sophie could not understand what. Sometimes she thought it was the way no one in Market Chipping recognized her. She did not dare go and see Martha, for fear Martha would not know her either. She did not dare tip the flowers out of the seven-league boots and go and see Lettie for the same reason. She just could not bear either of her sisters to see her as an old woman.

Michael went off with bunches of spare flowers to see Martha all the time. Sometimes Sophie thought that was what was the matter with her. Michael was so cheerful, and she was left on her own in the shop more and more often. But that did not seem to be quite it. Sophie enjoyed

61

Рис. 14.4 Розташування повносторінкових та півсторінкових ілюстрацій

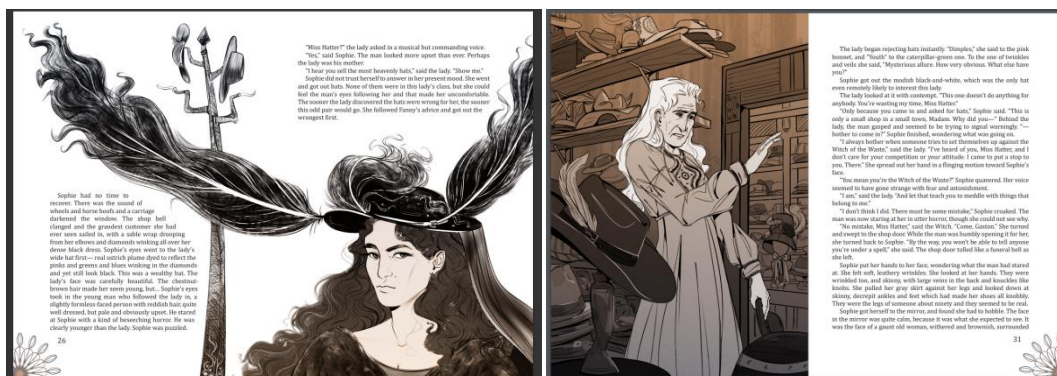

Рис. 14.5 Розташування ілюстрацій

15. Зміст (оглав), його функціональні, шрифтові і композиційні якості, читабельність, зв'язок із загальною композицією видання

Зміст розташований після останньої глави роману, займає розворот. Так як основна його мета - полегшити читачеві використання видання, пошук певної інформації, що в ньому знаходиться, зміст повинен в першу чергу бути практичним та легкозрозумілим. Композиційно він знаходиться в центрі розвороту, нижнє поле трохи більше за верхнє. Гарнітура - Cambria, якою набрані основний текст, всі заголовки та вихідні дані; 20 та 15 кеглі шрифту, теж використані раніше, що гарно пов'язує зміст з іншими елементами видання. Для зв'язку із загальною композицією книги були також використані декоративні елементи, розташовані у кутах розвороту, ті ж самі, що використовуються разом з колонцифрами на сторінках без ілюстрацій [рис. 15.1].

16. Вихідні дані, виправданість їх шрифтового і композиційного рішення в системі цілісного оформлення книги

Вихідні дані розташовані на обороті титулу, на одному розвороті з присвятою. Саме так вони зазвичай розміщені у англомовних виданнях. На цій же сторінці розміщений штрих-код. Вихідні дані знаходяться в

центрі сторінки, набрані гарнітурою Cambria, 10 кеглем, вирівняні щодо присвяти. Вони легко читаються, не привертають на себе зайвої уваги, не порушують стилістичне оформлення книги.

Contents			
Chapter 1		Chapter 1	
In which Sophie talks to hats	9	In which Sophie talks to hats	9
Chapter 2		Chapter 2	
In which Sophie is compelled to seek her fortune	20	In which Sophie is compelled to seek her fortune	20
Chapter 3		Chapter 3	
In which Sophie enters into a castle and a bargain	34	In which Sophie enters into a castle and a bargain	34
Chapter 4		Chapter 4	
In which Sophie discovers several strange things	42	In which Sophie discovers several strange things	42
Chapter 16		Chapter 16	
In which there is a great deal of witchcraft	49	In which there is a great deal of witchcraft	49
Chapter 18		Chapter 18	
In which the scarecrow and Miss Angorian reappear	56	In which the scarecrow and Miss Angorian reappear	56
Chapter 1		Chapter 1	
In which Sophie talks to hats	9	In which Sophie talks to hats	9
Chapter 2		Chapter 2	
In which Sophie is compelled to seek her fortune	20	In which Sophie is compelled to seek her fortune	20
Chapter 3		Chapter 3	
In which Sophie enters into a castle and a bargain	34	In which Sophie enters into a castle and a bargain	34
Chapter 4			
In which Sophie discovers several strange things	42		
Chapter 16			
In which there is a great deal of witchcraft	49		
Chapter 18			
In which the scarecrow and Miss Angorian reappear	56		

Рис. 15.1 Оформлення змісту

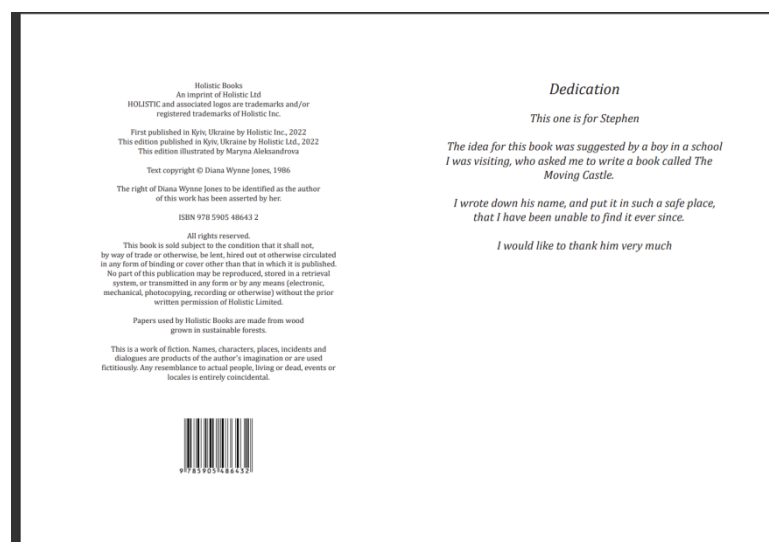

Рис. 16.1 Вихідні дані

17. Міра творчої оригінальності конструктивної системи книги

З погляду конструктивної системи книга є доволі стандартним прикладом літературно-художнього видання у жанрі фентезі, розрахованого на старший шкільний вік та дорослих читачів. Всі рішення, що стосуються виготовлення макету, були прийняті з метою створити продукт, який задовольнив би читача як естетично, так і суто практично. Так як видання не планувалося як подарункове, ефективність використання матеріалів та витрати на процес виготовлення готової продукції враховувалися з початку роботи над макетом.

18. Якості поліграфічного виконання всіх елементів видання

Книжковий блок складається із зшитих зошитів, які кріпляться до прямого корінця за допомогою клею та тканинного капталу. Папір для книжкового блоку - офсетний. Для форзаців використовується спеціальний форзацний папір, задрукований. Для створення палітурки застосовуються картонні боковини, відстав із цупкого паперу, палітурний матеріал для покриття та припресована зверху полімерна плівка.

19. Загальне судження про екологічну доцільність і роль оформлення в реалізації тиражу

При створенні макету враховувався той факт, що для реалізації тиражу ілюстрованих видань необхідна більша сума грошей, ніж для видань того ж об'єму, які мають виключно текст. Були прораховані поля, які дозволяють зекономити папір, але відповідають санітарно-гігієнічним нормам, роблять видання зручним та естетично привабливим для читачів. Сторінка складання теж відповідає нормам і залишається досить легкою для сприйняття, рядок має приблизно 13-14 слів, що не перевищує 80 знаків - максимальна оптимальна кількість знаків на рядок для друкованих

текстів. Для уникання надмірного використання фарби кожен ілюстративний елемент був обміркований з погляду необхідності та естетичної і практичної, конструктивної цінності. Оформлення видання має на меті створення продукту, який зацікавить читачів своїм співвідношенням ціна-якість.

20. Загальна оцінка художньо-конструктивних якостей видання

Видання має стандартну конструкцію, спрямовану на забезпечення відносної довговічності та міцності книги, її зручності у використанні та зберіганні. Водночас художнє оформлення допомагає привернути увагу читача, дає йому можливість глибше зануритися у історію, краще її запам'ятати. Ілюстрації мають обмежену кількість кольорів, але залишаються "теплыми", зосереджені загалом на взаємодії персонажів та атмосфері моменту, головна їх мета - доповнити сцену книги, звернути увагу читачів на деталі тексту, залучити їх до активнішої участі у процесі читання.

ВИСНОВКИ

Отже, в процесі створення оригінал-макету фентезійного роману Діани Вінн Джонс «Мандрівний замок Хаула» була проведена робота з аналізу тексту книги та традицій оформлення літератури даного жанру з метою виготовити продукт, який зацікавив би читачів та видавців.

Зазвичай видавці творів фентезі обмежуються обкладинкою книги, адже витрати на проілюстроване видання будуть помітно більшими, а результат непередбачуваним: велика кількість книг у жанрах фантастика та фентезі з'являються кожного року, і не всім їх щастить привернути увагу покупців. «Мандрівний замок Хаула», вперше виданий у 1986 році, теж не став одразу ж сенсацією, хоча і був визнаний однією з книг року, які безумовно варті уваги. Але сьогодні про роман знають більше людей - завдяки анімаційному фільму, який став надзвичайно популярним, особливо серед молоді. На жаль, далеко не кожен шанувальник фільму захоче прочитати книгу. Саме тому проілюстроване видання має потенціал: художнє оформлення зацікавить людину, яка звикла сприймати фентезійні книги без нього, різниця між образами та сюжетами фільму та книги підштовхне її дати роману шанс.

Ілюстративний матеріал змінив кілька стилів на початку роботи, корегувався згідно з порадами та зауваженнями керівника. Метою ілюстрацій є доповнення тексту графічною інтерпретацією сюжету, сцени, для повнішого її розкриття. Вони виконані з використанням обмеженої палітри кольорів: на монохромні роботи накладається градієнт з двох кольорів (темно-синього та помаранчевого), насиченість якого варіюється. Це створює враження стилістично поєднаних ілюстрацій, які залишаються «теплыми» та сповненими деталей з тексту. Деякі повносторінкові

ілюстрації та напівсторінкові ілюстрації не мають чітко окреслених меж, додаючи до грайливої, сповненої магії, атмосфери в книзі.

При розробці макету багато уваги було приділено ефективності використання матеріалів, зокрема паперу. Сторінка складання та поля вираховувалися згідно з санітарно-гігієнічними нормами та вимогами, шрифти обиралися не тільки естетично привабливі та стилістично доречні, але і читабельні. Вертикально трохи видовжений формат робить книгу візуально більш цікавою, дає можливість якісно надрукувати ілюстрації, зберегти всі деталі. Рішення робити видання в палітурці, а не м'якій обкладинці, обумовлене бажанням зробити міцніший, краще захищений та довговічніший продукт.

В результаті роботи був створений оригінал-макет фентезійного роману Діани Вінн Джонс «Мандрівний замок Хаула». Він містить як ілюстративний матеріал, так і текстовий, для повного розкриття художньо-технічного оформлення; є прикладом сучасного оформлення твору, якому більше 30 років, спрямований привернути увагу читачів, особливо молоді, до літератури жанру фентезі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. What Is the Fantasy Genre? History of Fantasy and Subgenres and Types of Fantasy in Literature: вебсайт. URL:
<https://www.masterclass.com/articles/what-is-the-fantasy-genre-history-of-fantasy-and-subgenres-and-types-of-fantasy-in-literature#what-is-the-fantasy-genre-in-literature>.
2. Вікіпедія: вебсайт. URL:
<https://en.wikipedia.org/wiki/Fantasy#:~:text=Fantasy%20is%20a%20genre%20of,became%20fantasy%20literature%20and%20drama>.
3. Вікіпедія: вебсайт. URL:
https://en.wikipedia.org/wiki/Fantasy_literature
4. Cover Matters: on clichéd covers in fantasy: вебсайт. URL:
<https://www.thebooksmugglers.com/2010/03/cover-matters-on-cliched-covers-in-fantasy.html>
5. Про затвердження Державних санітарних норм і правил "Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей": Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.01.2007 N 13. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0077-07#Text>
6. Видавництво Старого Лева: вебсайт. URL:
<https://starylev.com.ua/old-lion/author/oleksandr-prodan>
7. Вікіпедія: вебсайт. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Frank_Frazetta
8. Art of the genre: the top 10 literary sci-fi/fantasy covers of the 1980s: вебсайт. URL: <https://www.blackgate.com/2012/05/02/art-of-the-genre-the-top-10-literary-sci-fifantasy-covers-of-the-1980s/>
9. Вікіпедія: вебсайт. URL:
https://en.wikipedia.org/wiki/Howl%27s_Moving_Castle
10. Вікіпедія: вебсайт. URL:
[https://en.wikipedia.org/wiki/Howl%27s_Moving_Castle_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Howl%27s_Moving_Castle_(film))